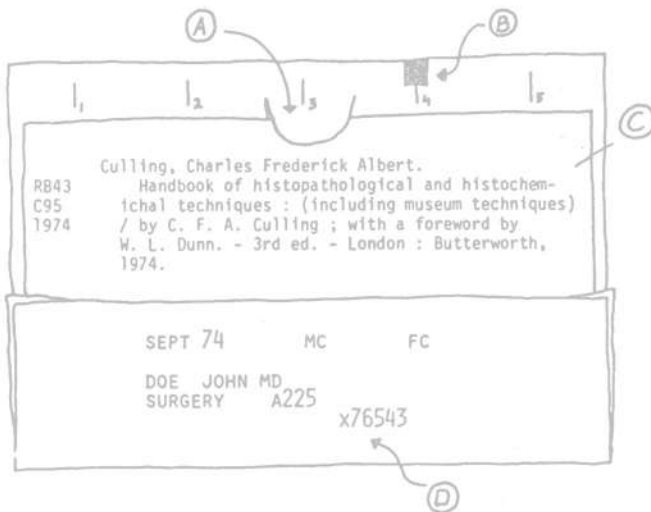

ra, mert erre a célra a katalóguskártya másolatát használják.

Az olvasó behelyezi a műanyag könyvtári olvasójeget az ADDRESSOGRAPH készülékbe egy üres tasakkal együtt (1. ábra). A készülék az előzéklapra nyomtatja a kölcsönző adatait. Az olvasó a kölcsönzendő könyvet az előkészített tasakkal együtt a könyvtárosnak adja, aki kiveszi a könyvkártyát a könyvből, behelyezi a tasakba, megjelöli bevágással a regisztert és pecsételi a lejáratot a kötetbe. Ha kötetlen folyóiratszámokat adnak ki, akkor az eljárás hasonló, a kölcsönző adatait az ADDRESSOGRAPH nyomtatja a tasakra, de könyvkártya hiányában a felső részre az olvasó kézzel írja fel a folyóiratszám bibliográfiai adatait.

1. ábra. Katalóguscédula a tasakban

- A Kivágás
- B A lejárat időpont kódja
- C Katalóguscédula
- D Kölcsönzői adatok a tasakon

A felgyűlt tasakokat naponta többször lebélyegzik mágnesfestékekkel a lejárati szerinti visszakeresés céljára, majd a nyilvántartásba helyezik.

Az eddigi tapasztalatok igazolták a rendszer előnyeit.

/STANGL, P.: A low-cost, efficient, machine-assisted manual circulation system = *Special Libraries*, 66. köt. 9. sz. 1975. p. 421–425./

(Horváth Katalin)

Hogyan vásárolnak a könyvtárak kiadványokat

Az ALA (American Library Association = Észak–Amerikai Könyvtárak Egyesülete) és az AAP (Association of American Publishers = Észak–Amerikai Kiadók Egyesülete) kérdőíves felméréssel megvizsgálta, hogy a könyvtárak milyen módon vásárolnak kiadványokat, és a kiadók miként segítik a könyvtárakat beszerzéseikben. 61 kiadóvállalat és 212 könyvtár válaszából az alábbiakban közlünk néhány adatot, a felmérés eredményeit tartalmazó jelentés felhasználásával. (Megjegyezzük, hogy a feltett kérdésekre nem mindegyik kérdezett intézmény válaszolt.)

A kiadóvállalatoknak feltett kérdések

A kiadóvállalat forgalmának hány százalékát teszik ki a könyvtárak?

		kiadó
10%	alatt	8
10–19%	alatt	5
20–29%	alatt	8
30–39%	alatt	3
40–49%	alatt	11
50–59%	alatt	3
60–69	alatt	6
70%	felett	15

A nagykereskedelmi forgalmat tartalmazzák-e az előző adatok?

igen – 52 kiadó nem – 8 kiadó

A teljes piaci forgalom hány százalékánál számítanak a könyvtári beszerzésekre?

	kiadó
0–19%	26
20–49%	14
50–74%	2
75%	felett 13

Véleményük szerint a könyvtárak vásárlásait befolyásolják-e az árak?

igen – 49 kiadó nem – 7 kiadó

Hogyan látják a könyvtári piacot az eljövendő 5 évben?

	kiadó
növekvő irányzatú	19
csökkenő irányzatú	9
stagnáló	32

Ösztönzik-e a könyvtárakat közvetlen vásárlásra?

igen – 25 kiadó nem – 34 kiadó

Véleményük szerint a könyvtárak milyen forrásból szereznek tudomást kiadványaikról?

	kiadó
könyvismertetés	55
jegyzékek	39
közvetlenül megküldött	
értésítések	51
hirdetések	47
közvetlen eladás	17
kiállítások	43

Véleményük szerint milyen tényezők ösztönzik a tudományos könyvtárakat vásárlásra?

	kiadó
egyetemi tanszékek	52
szakbibliográfiák	32
szakbizottságok	10
beszerző könyvtárosok	38

A jó könyvismertetések segítik-e a kiadványok eladását a könyvtáraknak?

igen – 57 kiadó, nem – 1 kiadó, érdektelen – 1 kiadó

A rossz vagy érdektelen könyvismertetések rossz irányban befolyásolják-e a könyvtárak vásárlási szándékát?

igen – 36 kiadó, nem – 1 kiadó, érdektelen – 1 kiadó

Milyen típusú katalógusokat adnak ki?

kiadó		negyedéves	féléves	éves
50	összefoglaló	–	6	24
39	időszakos	2	35	1
46	szak szerinti	9	9	21
3	egyéb	1	–	2

Milyen módszerekkel segítik elő a könyvtárak tájékoztatását a hozzáférhető kiadványokról?

kiadó		negyedéves	féléves	éves
50	katalógus	–	6	24
39	híradó	2	35	1
46	brosúra, röplap	9	9	21
3	egyéb	1	–	2

Tájékoztatásuk általában kapcsolódik-e az egyetemi tanévhez?

igen – 29 kiadó, nem – 19 kiadó, alkalmoszerű – 12 kiadó

Kinek címezik a küldeményeiket?

	kiadó
könyvtáros nevére	13
könyvtárosnak, funkciója	
feltüntetésével	39
könyvtárnak	14
nem tudja	3

Tájékoztatójuk melyik eleme befolyásolja legnagyobb mértékben a könyvtárost?

	kiadó
szín	19
kiállítási forma	35
méret	16
a kiadvány	50
megrendelőlapok	19
illusztrációk	13
minta oldalak	11
papírmínőség	6
idézetek a mű ismertetéseiből	56
bélyeges válaszböríték	13
a fentiek közül egyik sem	2

A közvetlen értesítés elősegítésére melyik módszert használják?

	kiadó
bélyeges válaszböríték	27
megrendelőlapok	46
érdeklődési körbe tartozó könyvek	
jegyzéke	54
egyéb	1

A hirdetések eljutnak-e a könyvtárosokhoz eredményes kereskedelmi eszközként?

igen – 38 kiadó, nem – 18 kiadó

Hogyan mérik az eredményeket?

A legtöbb válasz „sehogy” volt, vagy nem válaszoltak. Mások pedig azt válaszolták, hogy a forgalmon keresztül.

* * *

Könyvtáraknak feltett kérdések

A válaszadó milyen típusú könyvtár?

egyetemi könyvtár	72
főiskolai könyvtár	38
tanácsi főiskolai könyvtár	42
közművelődési könyvtár	48
szakkönyvtár	12

Mennyi volt a költségvetése 1974/75-ben?

	könyvtár
20 000 \$ alatt	12
20 000– 49 999	24
50 000– 99 999	21
100 000– 299 999	40
300 000– 499 999	20
500 000– 999 999	44
1 000 000–2 499 999	35
2 500 000 felett	1

Hogyan látja állománygyarapítási keretét az eljövendő 5 évben?

	könyvtár
növekvő	120
csökkenő	27
stagnáló	52

Válogatás előtt mennyi idővel szeretnének tájékoztatást kapni a kiadóktól vagy a nagykereskedőktől?

	könyvtár
egy hónapon belül	58
több mint egy hónappal előbb	41
érdektelen, hogy mikor	91
egyéb	6

Milyen százalékban honnan vásárol kiadványokat?

	25% alatt	25-50%	50-75%	75% felett
Kiadóktól	111	62	6	4
Nagykereskedőktől	5	31	91	66
Könyvkereskedőktől	115	5	-	-
Egyéb	64	4	-	1

Hány százalék a retrospektív rendelés?

	könyvtár
0	2
1-9%	50
10-19%	62
20-29%	39
30-39%	21
40-49%	12
50-59%	9
60-69%	3
70-79%	2

Ki válogatja, hasonlítja be a kiadványok címét, dönti el a beszerzés szükségességét?

	könyvtár
könyvtárvezető	117
könyvtárvezető helyettese	74
beszerző könyvtáros	88
könyvtári osztályvezető	129
nem könyvtáros (tanszéki személyzet, gondnok, könyvtári tanács tag, szakember, olvasó stb.)	141
szakbibliográfus	72
mások	37

Mi teszi indokolttá a retrospektív rendelést?

	könyvtár
pótlások	186
új tanfolyamok	94
új tanszékek létesítése	91
kutatási programok	84
egyetemi kari igények	135
juttatások	109
egyéb	51

A fentiek közül ki a felelős a végső döntésért?

	könyvtár
könyvtárvezető	51
beszerző könyvtáros	10
könyvtárvezető helyettese	3
könyvtári osztályvezető	19
mások	7

Mire használják a könyvborítót?

	könyvtár
a könyvön hagyja	88
leveszi kiállítási célra	90
eldobja	61
egyéb	5

Milyen gyakran válogatnak a rendeléshez?

	könyvtár
naponta (majdnem folyamatosan)	161
hetente	22
kéthetente	5
havonta	4
rendszerintelenül (amikor szükséges, vagy az elfoglaltság engedi)	9
egyéb	3

A könyvcímek válogatásánál milyen fontosságúak az alábbi tájékoztatói források?

	nagyon fontos	fontos	nem fontos
Könyvtári folyóiratok	138	49	7
Könyvkereskedelmi folyóiratok	99	77	13
Napilapok	98	95	16
Szakfolyóiratok	40	100	21
Általános érdeklődésre számot tartó folyóiratok	42	94	84
Kiadói katalógusok és prospektusok	46	118	27
Nagykereskedelmi tájékoztatói források	25	69	97
Bibliográfiai források	65	72	51

Milyen gyakran rendelnek?

	könyvtár
naponta	112
hetente	40
kéthetente	12
havonta	11
rendszerintelenül (ld. fent)	13
egyéb	10

A következő tényezők milyen jelentőségűek valamely könyv megvásárlásának eldöntésében?

	nagyon fontos	fontos	nem fontos
Kedvező ismertetés	134	59	12
Stílus, olvashatóság	71	87	27
A mű elolvasása	52	68	59
Tanszéki igény	129	38	14
Hallgatói igény	63	92	20
Kedvezményes árajánlat	24	70	90
A szerző tekintélye	100	90	8
A kiadó tekintélye	61	110	23
Állományban valamely szakterületen hiánypótlás	81	86	24
Új mű a könyvtárban már képviselt tárgykörben	80	89	15
Személyes kapcsolat kiadóval, kereskedelemmel	3	34	160
Kongresszuson, kiállításon szerzett tájékoztatás	7	88	125

A kiadók tájékoztatási eszközeinek rangsorolása

	nagyon használható	közepesen használható	kevésbé használható
katalógusok	91	81	16
reklám	69	87	25
ismertetések	140	41	11
hirdetések	33	77	68
címjegyzékek	22	53	104
ügynöki látogatások	11	64	105
röplapok	62	70	39
kiállítás	28	70	83
megrendelőlapok	52	25	98

A szerzőn, címen, kiadón, a kiadás időpontján és az áron kívül milyen bibliográfiai adatokat tartanak még fontosnak a rendeléshez?

	könyvtár
ISBN (International Standard Book Number = Nemzetközi Szabványos Azonosító Könyvszám)	50
LC katalóguscédula száma	128
az előzetes katalogizálásról szóló információ	59
egyéb	31

/Information News and Sources, 7. köt. 9. sz. 1975. p. 257, 272–273./

(Dáczér Éva)

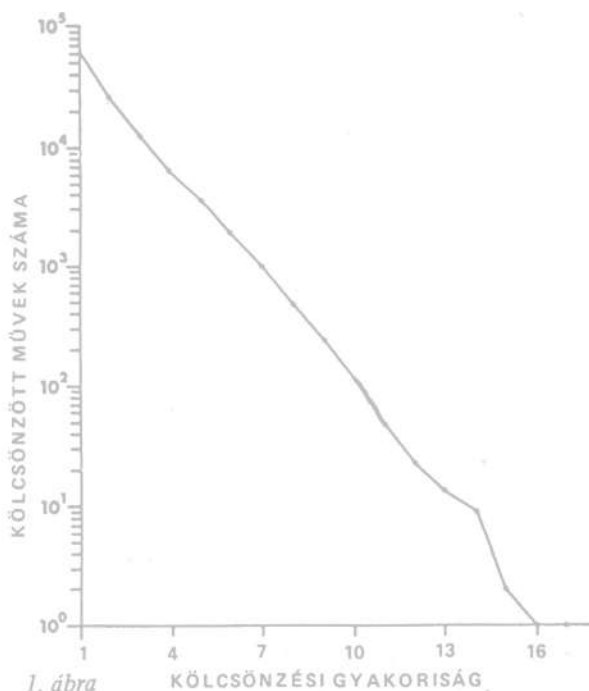

Az állománygyarapítás hatékonyságának vizsgálata

Az állománygyarapítás hatékonyságának egyetlen kritériuma a használat. Nyilván hibás az a szerzeményezési döntés, amelynek eredményét nem használják. A probléma azonban nem ilyen egyszerű: részint mert az, hogy egy beszerzett művet adott időpontig még nem használtak, nem bizonyítja, hogy nem is fogják használni; részint pedig, mert a gyarapításhoz előzetes döntés kell, s a mű használata nem jelezhető előre. Így a kérdés voltaképpen a következő formában merül fel: eredményez-e egy vételi döntés használatot?

Ennek tanulmányozása szempontjából két használati formát lehet megkülönböztetni: a kölcsönzést és a helybeni használatot. Mindkettőt tanulmányozza a Pittsburgh-i egyetem jelenleg folyó vizsgálata. Ezúttal a kölcsönzési igénybevételről számolunk be.

Az egyetem központi könyvtárában 1968-ban gépi kölcsönzési rendszert vezettek be. Egy év (1972–73) adatai alapján érdekes megfigyelésre jutottak: az egyszer kölcsönzött tételek száma kétszerese a kétszer kölcsönzötteknek, a kétszer kölcsönzöttek száma közel kétszerese a háromszor kölcsönzötteknek stb. A grafikus ábrázolás (szemilogaritmikus skálán) egyenes vonalat ad. Más évek hasonló adatai hasonló eredményre vezetnek (1. ábra).

1. ábra

Még érdekesebb, ha 1970-től kumuláltan figyeljük meg ugyanezt, azaz ábrázoljuk az 1970–71-es, az 1970–72-es stb. időszakok eredményeit. Az egyes, egyre nagyobb időszakok adatai valamennyien lényegében egyeneseket adnak ki, de ezek az egyenesek, egyre emelkedve, a vízszintes felé közelednek (2. ábra). Ez